

Siim Kallase kõne Reformierakonna Üldkogul Estonia kontserdisaalis 13.01.2007.

Kallid erakonnakaaslased

Olen veendunud, et erakond on lähenevateks valimisteks hoolikalt valmistunud. Loodan kõigest südamest, et meil läheb nendel valimistel paremini kui kunagi varem. Erakonnal on usaldusväärne poliitika, usaldusväärsed juhid, edukalt ellu viidud poliitilised seisukohad.

Pole täna minu ülesanne pidada üldkogul programmilist kõnet.

Esitan vaid mõned mõtted taustaks.

Kui ma istun kodus oma töölaua taga, siis otse minu ees on raamaturiidul, ja seal on raamatud:

John Stuart Mill "Vabadusest"

Milton Friedman "Kapitalism ja vabadus" ning "Valikuvabadus"

Richard Pipes "Omand ja vabadus"

Fareed Zakaria "Vabaduse tulevik"

Nii palju vabadusest, ja just liberaalsetelt mõtlejatelt. Kas see on midagi nii kõrgeleennulist, nii üldist, nii lääget, millest pole täna mõtet palju rääkida?

Vabadus on paradoksaalne nähtus. Kui ta on olemas, siis teda ei märgata, kui ta kaob, siis on tavaliselt liiga hilja midagi ette võtta.

Euroopa inimene, täna tähendab see ka Eesti inimest, pole mitte kunagi nii vaba olnud. Vabadus lugeda (mäletate, pole kaugel aeg, kui juurdepääs kirjutatud mõttele oli ülimalt ahtake), vabadus öelda, mida mõtled, vabadus reisida, ringi liikuda (tänavu saab kõigest kümme aastat sellest, kui Soome andis Eesti kodanikele viisavaba sisenemise), vabadus töötada, vabadus valida, vabadus olla omanik, vabadus osta, vabadus müüa.

Ka Euroopa Liidu alustaladeks on vabadused – vabadused, mis on kirjutatud kõikidesse alusdokumentidesse – need on inimeste, teenuste, kaupade ja kapitali vaba liikumine ning ühenduste moodustamise vabadus. Ja just nende vabaduste teostamisel on Euroopa Liit saavutanud kõige rohkem.

Asi on veel kaugel täiusest. Tööjõu liikumisel EL sees kehtivad mõnes riigis ikka kitsendused, teenuste osutamine üle piiri on kaunis napp, mõnel pool takistatakse ka kapitali vaba liikumist.

Kolmapäeval arutas Euroopa Komisjon ulatuslikku energiapoliitika paketti, milles üheks kuumemaks teemaks oli energia tootmise ja jaotusvõrkude lahutamine. Komisjoni kindel veendumus on, et ilma võrkude lahutamisetä tootmiseta ei tekigi kodanikul ja ettevõtjal vabadust osta energiat konkurentsipõhiselt. Seni on võrgud ja tootmine koos ka Eestis.

Milleks kõrgeleennuline jutt vabadusest? Aga selleks, et me kõrvuti oma igapäevase tegevusega märkaksime lugematuid katseid erinevaid vabadusi ahistada. Kõik algab väikestest asjadest. Väiksematest ja suurematest keeldudest, käskudest ja riiklikest juhtnööridest, mida kodanik võib ja mida ta mitte ei või teha. Eriti suurt umbusku tunnevad vabaduse ahistajad eraomandi ja eraettevõtluse vastu.

Minu peamine sõnum on – kõik vabadused on võimalik maha mängida. Seda on ajaloos ikka ja jälle juhtunud. Ka täna on vabaduste mahamängimine võimalik. Miski pole tagatud

igaveseks. Praegused arengud Ida-Euroopa riikides on selles mõttes murettekitavad. Vabadusi on vaja hooldada, kaitsta seaduse, täite- ja kohtuvõimu kõigi võimalustega.

Kui kerge on vaevaga üles ehitatud vabaduste võrgustikku lammutada, näitavad praegused arengud Ida-Euroopas. Ühes riigis lammutatakse suure vaevaga rajatud valitsemise institutsionaalset struktuuri, asutuste võrgustikku, mis rajaneb 15 aasta jooksul ametnike kogutud kompetentsile, pädevusele. Paljud vaatlejad kardavad, et pärast riigi praeguse valitsemisaparaadi lammutamist polegi enam võimalik riiki asjatundlikult valitseda.

Teises riigis küsitakse – kui valik on korrupsiooni ja populismi vahel, kus on siis demokraatia.

Kolmandas riigis on riikliku poliitika tasemele tõstetud võõrasteviha.

Peaaegu kõikjal tõstab pead vaenulikkus eraomandi ja eraettevõtluse vastu.

Eesti jaoks on saatusliku tähtsusega vältida libisemist auku, millesse on sattunud mitmed Ida-Euroopa riigid. Kasvõi mõnede mainitud elementide tõstmine riikliku poliitika tasemele võib meie hea maine hävitada aastakümneteks.

Pärast Teist maailmasõda valis praktiliselt kogu maailm mitteturumajandusliku arengutee. Esirinnas olid Suurbritannia, Uus-Meremaa, India, praktiliselt kõik koloniaalsõltuvusest vabanenud riigid, Ladina-Ameerika, Kagu-Aasia.

Miks?

Esiteks oldi väga heal arvamusel Nõukogude Liidust ja tema plaanimajandusest. Tõde polnud ju kättesaadav.

Teiseks oli eraettevõtlus ennast paljudes maades diskrediteerinud spekulatsioonide ja ükskõiksusega tuleviku suhtes. Ei investeeritud, ei arendatud tootmist.

Ning – äsja oli aset leidnud suur majanduskriis, mis oli kohutav Ameerika Ühendriikides ja mis tõi natsid võidule Saksamaal.

Mis olid selle arengutee elementideks?

Kõigepealt suure osa majanduse riigistamine, riigiettevõtete loomine, kellele anti palju soodustusi.

Teiseks ulatusliku majanduse riikliku juhtimise kehtestamine. Riik määras hinnad, planeeris investeeringud, ja mis eriti tähtis, määras ettevõtete juhid. Riik kehtestas ka kõikvõimalike lubade ja litsentside süsteemi. Prantsusmaa president V. Giscard D'Estaing on öelnud, et tema valitsusajal saadeti laiali 5000 ametnikuga inspeksioon, kes kontrollis üle Prantsusmaa saia (baguette) hinda!

Kolmandaks eristati siseturg rahvusvahelisest kaubandusest igasuguste kaitsemeetmetega – kaitsetollidega, kvootide, lubade ja keeldudega.

Niisiis valiti ühiskondlike probleemide lahendamiseks mudel, kus peamine tegija oli riik, kus erasektor oli tõrjutud majanduse ääremaadele, kus kõik oli reguleeritud, kus kõike otsustasid ametnikud, poliitikud, valitsus. See mudel püstitas ka kõrged takistused algul väliskonkurentsile ja siis kiiresti ka sisekonkurentsile.

Arusaadavalt põimus majanduse juhtimine kiiresti poliitikaga, mis tähendas, et juhid langetasid otsuseid mitte tõhususest lähtudes, vaid poliitilisi eelistusi silmas pidades.

Selle kursi äpardumiseks või ummikussejooksmiseks kulus 30-40 aastat.

Üks majandusteadlane, analüüsides nõukoguliku või poolnõukoguliku majanduspoliitika ebaõnnestumise põhjuseid, on öelnud, et **toonased poliitikud eelistasid majanduse juhtimisel kõnede keelt hindade keelele.**

Nad alahindasid ka rahvusvahelise konkurentsi tohutut edasiviivat jõudu.

Kui lihtne oli valida turumajanduse ja vabaduse vastane poliitika! Kui rasked olid selle valiku tagajärjed! Ja kui raske on olnud nendest tagajärgedest üle saada!

Milleks see sissevaade majandusajalukku?

Loomulikult sellest, et meenutada, et vigadest õpitakse, ja eriti tublid on need, kes suudavad teiste vigadest õppida!

Eelmainitud majanduspoliitilised ideed tulevad jälle, uues kuues, uues kastmes. Nende rakendamise tagajärjed on ikka ja jälle samad.

Euroopas, mille koostisosa on Eesti, on olemas võimas heaolu potentsiaal, tõusupotentsiaal. Euroopas on kõrge elu kvaliteet, palju head tööjõudu, suurepärane infrastruktuur. Euroopa Liit on maailma suurim investeeringute sihtmaa.

Ja Euroopas on olemas ka tugev allakäigupotentsiaal. Milles see seisneb? Igatahes mitte majanduse mahajäämuses USAst ja teistest riikidest. See allakäigupotentsiaal on enesega rahuolus ja üleolevas suhtumises teiste rahvaste saavutustesse. Mõnikord on üllatav, kui paljudes asjades on Eesti edumeisem, kiirem, paindlikum ja teenustes kvaliteetsem kui mõnedki vanad EL liikmesriigid. Aga seda ei taheta tunnista ega uskuda. Mida teie seal maailma servakese peal ka korda olete saanud. Ennast täis Euroopa vaatab rahuloluga peeglist iseenast ega taha veel täna tõsiselt tegelda oma elu ümberkorraldamisega. Liiga palju on kogutud rasva.

Euroopa allakäigupotentsiaal on ka liiga kerges igasuguste hüvede kättesaadavuses, mis automaatselt toob kaasa töö alatähtsustamise, pingutuste ja edasipüüdlikkuse alaväärtustamise.

Ka Eestis võib märgata, et jõukuse kasvuga on nii lapsevanematel kui ka riigil oma lastele üha rohkem jagada. Ja selle jagamise juures unustatakse vajadus tööd teha, edasi püüda, edasi rühkida.

Missuguse potentsiaali kujundamisel Eesti kavatseb kaasa lüüa? See otsustatakse nendel valimistel.

Tihti küsitakse – kuidas Eesti ka eemalt paistab?

Eestis on kolm olulist rühma inimesi, kelle mõju ma Eesti elule tahaksin vähendada.

Esimene rühm on inimesed, kes on Eesti Vabariigi suhtes leppimatult vaenulikud. Nende jaoks pole Eesti Vabariigis mitte kunagi midagi head tehtud. Iga negatiivne asjaolu toob esile nende rõõmuhõisked, mida ajakirjandus meeleldi võimendab. Iga nentimine, et asjad Eestis polegi nii halvad, või isegi on mõnes vallas päris hästi, mõjub neile solvanguna ja toob kaasa valimatu sõimu. Ma ei näe neid inimesi meie erakonnas.

Teine rühm on inimesed, kes on tähtsatel positsioonidel nii avalikus elus, kultuuris kui ka äris, ja kes ajavad oma väga väikest asja. Nad mõtlevad vaid täna pärastlõuna peale. Pärast meid tulgu või veeuputus.

Kolmas rühm on inimesed, kes on asjade käiguga liiga rahul. Neid on kindlasti ka meie erakonnas.

Paigalseis, seltsimehed, on tagasiminekuks, ütleb Ants Lauter tuntud filmis.

Elu on nagu jalgratas. Kogu aeg peab pedaale sõtkuma, muidu kukud.

Ärimaailmas on erinevaid ettevõtteid. On neid, kes rahulduvad saavutatud hea positsiooniga, ja on neid, kes kunagi ei peatu, ükskõik, kui hea hetkeseis ka ei oleks. Ikka nad võtavad ette uusi haaravaid projekte, mis kõik sisaldavad loomulikult ka riske. Aga nad lähevad edasi, üle kohalike piiride, lähevad maailma, ja saavutavad palju.

Ka uue valitsuse poliitika kujundamisel soovin ma, et Eesti kasutaks ära kogutud potentsiaali tõusuks, edasirühkimiseks, mitte paigalseisuks. Nii nagu iga edukas ettevõtmine, nii ka riigivalitsemine viib riiki edasi siis, kui on head ideed, nende ideede võimekas teostamine, laialdane toetus kõigele uuele ja ka õige ajastatus.